

Leon Przemieniecki – nauczyciel, społecznik, ofiara II wojny światowej

Leon Przemieniecki herbu Abdank urodził się w 1885 roku na Litwie. Studia ukończył na Uniwersytecie w Moskwie. Podczas pierwszej wojny światowej był członkiem P.O.W. Brał też udział w wojnie 1920 roku¹. Od 1 września 1919 roku do 20 czerwca 1920 roku pełnił funkcję dyrektora Gimnazjum Polskiego w Kownie. Później przeniósł się do Wilna, gdzie poznał Marię Sarnacką, z którą wziął ślub. W Wilnie w dniu 7 lipca 1921 roku przyszło na świat ich pierwsze dziecko – córka Janina.

W połowie lat 20. Przemienieccy przeprowadzili się do Lipna, gdzie Leon Przemieniecki był wykładowcą matematyki i fizyki². Przemienieccy początkowo zamieszkiwali w Lipnie przy ulicy Gdańskiej 46. W 1934 roku w podlipnowskim majątku Wójtostwo – Borek. W 1927 roku w Lipnie urodziło się ich drugie dziecko – syn Janusz Stanisław (akt jego urodzenia sporządzono jednak w Ciechocinku, gdzie był chrzczony i gdzie zamieszkiwali dziadkowie Sarnaccy).

Zarówno p. Przemieniecki, jak i jego małżonka należeli do wrażliwych osób o wielkim sercu wspierając finansowo miejscowy „fundusz gwiazdkowy” dla biednych dzieci, fundusz dla bezrobotnych czy akcję dożywiania dzieci w Lipnie³. Byli też ofiarodawcami na fundusz dyspozycyjny Marszałka Piłsudskiego⁴. Leon Przemieniecki ponadto zgłosił swój akces do Lipnowskiego Powiatowego Komitetu Obywatelskiego Pożyczki Narodowej⁵.

Leon Przemieniecki czynnie angażował się w lokalne życie społeczne. Już na początku 1927 roku powołano go na wiceprezesa Ochotniczej Straży Pożarnej w Lipnie, a kilka miesięcy później na jej naczelnika⁶. Natomiast w dniu 6 stycznia 1927 roku wybrano go na prezesa Zarządu Związku Strzeleckiego w Lipnie, a jego żona została skarbnikiem Żeńskiego Oddziału Związku Strzeleckiego⁷. Pani Przemieniecka ponadto zaangażowała się w działalność Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet w Lipnie, które prowadziło m. in. przedszkole. Lokal na prowadzenie tego przedszkola uzyskano dzięki staraniom p. Marii Przemienieckiej⁸. W 1934 roku zgłosiła swą kandydaturę w wyborach do Rady Miejskiej w Lipnie startując z listy Narodowego Zjednoczenia Społeczno – Gospodarczego. Zaznaczyć tu należy, że wówczas tylko dwie kobiety uzyskały mandaty do Rady Miasta w osobach Marii Przemienieckiej i Anny Leśkiewiczowej⁹.

Przemieniecki podczas dziesięciolecia odzyskania morza i Pomorza obchodzonym w dniu 16 marca 1930 roku w Lipnie wygłosił odczyt pt. „Znaczenie morza dla Polski”¹⁰. Był również prezesem Zarządu Powiatowego Federacji Związku Obrońców Ojczyzny. Jako

¹ Z. Góźdź, T. Pawłowski, *Wierni Bogu i Ojczyźnie. Martyrologia nauczycieli i duchowieństwa powiatu lipnowskiego w latach 1939 – 1945*, Lipno 2001, s. 53.

² Z. Zagórowski, *Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminariów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych. Rocznik II*, Warszawa – Lwów 1926, s.276.

J. Nowowiejska – Błaszczuk, M. Sentkowski, W. Drozdowski, K. Skarzyński, E. Karbowska, *Powróćmy jak za dawnych lat...Historia Liceum Ogólnokształcącego im. Romualda Traugutta w Lipnie w latach 1917 – 2007*, Włocławek 2007, s. 55.

³ „Gazeta Lipnowska” 1929, nr 29, s.4.

Pomoc bezrobotnym. Ofiary zamiast życzeń świątecznych i noworocznych, „Gazeta Lipnowska” 1933, nr 1, s.4.

Akcja dożywiania dzieci w Lipnie, „Gazeta Lipnowska” 1933, nr 4-5, s.5

⁴ *Fundusz dyspozycyjny Marszałka J. Piłsudskiego*, „Gazeta Lipnowska” 1930, nr 2, s.6.

⁵ „Gazeta Lipnowska” 1933, nr 15, s.2.

⁶ Z. Uzarowicz, *Ochotnicza Straż Pożarna w Lipnie. 50 lat działalności pożarniczej i społecznej Straży*, Lipno 1931, s.21.

⁷ „Jednodniówka Strzelecka”, Lipno 1934, s. 10 i 13.

⁸ *Sprawozdanie z działalności Oddziału Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet w Lipnie*, „Gazeta Lipnowska” 1930, nr 22, s.4.

⁹ *Wybory do Rad Miejskich w Lipnie i Dobrzyniu n/W*, „Gazeta Lipnowska” 1934, nr 14, s.2.

¹⁰ *Echo obchodu 10-lecia Odzyskania Morza i Pomorza*, „Gazeta Lipnowska” 1930, nr 8, s.5.

prezes tej organizacji w dniu 30 marca 1930 roku w sali Domu Ludowego im. Piłsudskiego na walnym zebraniu Inwalidów Wojennych w Lipnie wygłosił uroczyste przemówienie¹¹. Włączył się też czynnie w działania Podkomitetu Kujawskiej Wystawy Regionalnej. Wystawa ta odbyła się we Włocławku w 1930 roku i miała na celu ukazanie stanu regionu włocławskiego, nieszawskiego i lipnowskiego pod względem gospodarczym, przyrodniczym i kulturalno - oświatowym¹². Zaszczycił też swą obecnością wszystkie zebrania i uroczystości „Peowiaków”, jak np. w dniu 26 stycznia 1930 roku składając im życzenia w imieniu Związku Legionistów¹³. Na zebraniu tym włączono go do Związku Peowiaków jako członka. Natomiast w 1933 roku na okolicznościowej peowiackiej akademii w sali Sejmiku wygłosił przemówienie obrazując walki niepodległościowe i działalność P.O.W. na terenie Lipna¹⁴. Przemówienie jakie wygłosił dowodzi o jego zaangażowaniu i oddaniu dla naszego miasta. Przemieniecki bowiem nie pochodził z naszego terenu i nie mógł być towarzyszem walk lokalnych peowiaków. Musiał zatem zgłębić swą wiedzę dotyczącą historii regionu lipnowskiego, aby przygotować wyżej wspomniane przemówienie. Jako patriota Przemieniecki włączył się też w prace Miejskiego Komitetu „Miesiąca Pomorza” i jego obchodów, wygłaszając z tej okazji w dniu 14 grudnia 1930 roku w sali Sejmiku odczyt o Pomorzu, mieście Gdyni, marynarce i okrętach¹⁵.

Natomiast w dniu 19 października 1930 roku na zjeździe Podoficerów Rezerwy powiatu Lipnowskiego Leona Przemienieckiego wybrano na przewodniczącego Koła Powiatowego Związku Podoficerów Rezerwy¹⁶. Podczas powołania „Koła Seniorów Legionu Młodych” w Lipnie w dniu 19 czerwca 1932 r. powierzono mu zaś funkcję wiceprezesa Zarządu tego Koła¹⁷. Jako gorliwy patriota w dniu 10 lipca 1932 r. protestował wraz z całym miastem i krajem przeciwko „zakusom niemieckim” o dostęp do morza. Protest ten odbył się podczas zorganizowanego w Lipnie wiecu na Placu Dekerta, gdzie wygłoszono mowy patriotyczne, odśpiewano „Rotę” oraz wzniesiono okrzyki na cześć Rzeczypospolitej, Prezydenta Mościckiego i Marszałka Piłsudskiego. Na koniec wysłuchano rezolucji, odczytanej przez Leona Przemienieckiego, która brzmiała następująco:

Wobec systematycznie wzmagającego się w Niemczech napięcia nastrojów wojennych, przejawiających się zarówno w uzyskaniu decydującego wpływu na państwo i społeczeństwo przez czynniki skrajnego nacjonalizmu, niepohamowanego w swej żądzy odwetu i panowania nad światem jak również we wznowieniu zbrojeń i organizowaniu pogotowia bojowego na pograniczu Polski i wobec ustawionych prowokacyj uczuć narodowych w Gdańsku, gdzie w barbarzyński sposób obchodzą się Niemcy z naszymi rodakami, - zebrana w dniu 10 lipca 1932r. na Placu Dekerta w Lipnie ludność tego miasta jednomyślnie oświadcza, co następuje:

a) wszelkie próby naruszenia w czemkolwiek całości naszych praw, lub granic – rozbiją się o zdecydowaną, zwartą i jednolitą wolę społeczeństwa polskiego, czerpiącego siłę swych działań z poczucia słuszności praw i dziejowego znaczenia narzuconej walki;

b) wobec uruchomienia przez Niemcy zbrojnych oddziałów na naszych granicach, które czekają chwili, by naruszyć pokój, krwią milionów okupiony i wtargnąć do naszej Ojczyzny, - stwierdzamy, że jesteśmy gotowi bronić naszych granic i ziem do ostatniej kropli krwi i że Śląsk, Pomorze i Poznańskie Polskimi były, są i pozostaną¹⁸.

¹¹ „Gazeta Lipnowska” 1930, nr 14, s.4-5.

¹² Kujawska Wystawa Regionalna 1930, „Gazeta Lipnowska” 1930, nr 5, s. 3-4.

¹³ Zebranie Organizacyjne Związku Peowiaków w Lipnie, „Gazeta Lipnowska” 1930, nr 4, s. 5.

¹⁴ Podniosła uroczystość peowiacka w Lipnie, „Gazeta Lipnowska” 1933, nr 19, s.4.

¹⁵ Z „Miesiąca Pomorza” w Lipnie, „Gazeta Lipnowska” 1931, nr 1, s. 4-5.

¹⁶ „Gazeta Lipnowska” 1930, nr 36, nr 5.

¹⁷ Z „Legionu Młodych” w Lipnie, „Gazeta Lipnowska” 1932, nr 15, s.2.

¹⁸ Wiec protestacyjny w Lipnie, „Gazeta Lipnowska” 1932, nr 15, s.3.

O niepodległościowych dążeniach Przemienieckiego świadczy również jego przemówienie wygłoszone 11 listopada 1932 r. pod pomnikiem w lipnowskim parku z okazji 14 rocznicy niepodległości, w którym skreślił treść święta, podkreślając jednocześnie rolę J. Piłsudskiego w wskrzeszeniu Państwa Polskiego¹⁹. Wystąpienie jego musiało zdobyć wielkie uznanie bowiem w roku następnym na posiedzeniu Rady Miejskiej ponownie wybrano go do Miejskiego Komitetu Obchodu 15 – lecia Niepodległości w Lipnie²⁰. Tym razem również Przemieniecki miał swoje wystąpienie w przemówieniu przybliżającym bohaterskie zmagania polskiego żołnierza²¹.

W dniu 19 października 1931 roku Przemieniecki został powołany na przewodniczącego Powiatowej Rady Szkolnej w Lipnie²². Podczas obchodów 10 – lecia Związku Inwalidów w Lipnie w dniu 25 czerwca 1933 roku wygłosił okolicznościowe przemówienie w imieniu wszystkich lokalnych stowarzyszeń²³. Przemienieckiego zapraszano na prawie wszystkie ważne obchody uroczystości w mieście jak np. na akademię i odsłonięcie pamiątkowej tablicy z popiersiem Marszałka Piłsudskiego w Domu Społecznym Straży Pożarnej, gdzie również wygłosił przemowę²⁴. Dając się poznać jako wielki mówca zabierał głos nie tylko z okazji obchodów rocznic narodowych. 17 czerwca 1934 roku mieszkańcy Lipna uczcili śmierć zamordowanego ministra spraw wewnętrznych Bronisława Pierackiego żałobną mszą i przemarszem pod pomnik poległych, gdzie m. in. przemówienie wygłosił Leon Przemieniecki²⁵.

Przemieniecki był też prężnie działającym prezesem miejscowego koła BBWR²⁶. Pod jego przewodnictwem w dniu 16 września 1934r. odbyło się zebranie manifestacyjne, w którym wzięło udział około 500 osób z różnych ugrupowań politycznych i warstw społecznych²⁷. Oprócz w/w organizacji i stowarzyszeń Przemieniecki należał też do Powiatowego Związku Wszechsłowiańskiego, gdzie piastował funkcję skarbnika²⁸. Na skarbnika (zapewne dlatego, że był matematykiem) powołano go też w Powiatowym Komitecie „Tygodnia Książki, jaki zawiązał się w Lipnie w listopadzie 1933 roku²⁹”.

Leon Przemieniecki udzielał się na gruncie społecznym aż do wybuchu II wojny światowej. W dniu 17 października 1939 roku tak jak i inni nauczyciele z powiatu lipnowskiego stawili się w sali Domu Społecznego wezwany przez gestapo na rzekomą „konferencję”, na której został aresztowany³⁰. Wraz z innymi nauczycielami z lipnowskiego gimnazjum i liceum, do których należeli : S. April, W. Michałowski, Cz. Sapiński i L. Wicher trafił do obozu Hohenbruch. W styczniu 1940 roku nauczycieli, których nazwiska zaczynały się od liter A-N przeniesiono do innych obozów³¹. Leon Przemieniecki zmarł w 1940 roku w obozie Hohenbruch³².

¹⁹ 14-ta rocznica niepodległości. Obchód w Lipnie, „Gazeta Lipnowska” 1932, nr 23, s.2-3.

²⁰ Program uroczystości 11 listopada 1933r., „Gazeta Lipnowska” 1933, nr 21, s. 3.

²¹ Obchód 15-lecia Niepodległości w Lipnie, „Gazeta Lipnowska” 1933, nr 22, s.3.

²² Z Oddziału Rady Szkolnej Powiatowej, „Gazeta Lipnowska” 1931, nr 25, s. 2.

²³ „Słowo Pomorskie” 1933, nr 153, s. 6.

²⁴ Akademia i odsłonięcie tablicy pamiątkowej, „Gazeta Lipnowska” 1934, s.1.

²⁵ Lipno pod znakiem żałoby Narodowej, „Gazeta Lipnowska” 1934, nr 15, s. 2.

²⁶ P. Stawecki, W. Rezmer, *Sytuacja społeczno – polityczna i gospodarcza obszaru Okręgu Korpusu nr VIII w Toruniu w latach 1933 – 1937*, Toruń 1992, s.83.

²⁷ Zebranie Manifestacyjne, „Gazeta Lipnowska” 1934, nr 20, s. 6.

²⁸ Związek Wszechsłowiański, „Gazeta Lipnowska” 1933, nr 21, s. 4.

²⁹ Tydzień Książki, „Gazeta Lipnowska” 1933, nr 22, s. 3.

³⁰ Z. Gózdź, *Eksterminacja nauczycieli byłego powiatu lipnowskiego w latach 1939 – 1945*, [w:] M. Krajewski, *Ziemia Dobrzyńska. Zeszyty historyczne Dobrzyńskiego Oddziału WTN II*, Rypin 1992, s. 126.

³¹ Z. Gózdź, T. Pawłowski, *Wierni Bogu i Ojczyźnie. Martyrologia nauczycieli i duchowieństwa powiatu lipnowskiego w latach 1939 – 1945*, Lipno 2001, s. 17.

³² M. Walczak, *Działalność oświatowa i martyrologia nauczycielstwa polskiego*, Wrocław 1987, s.398.

R. Lewandowski, *Martyrologia powiatu lipnowskiego w latach 1939 – 1945*, Lipno 1984, s. 19.

Córka Przemienieckiego – Janina (sanitariuszka o pseudonimie „Jasia”) zginęła w Powstaniu Warszawskim w dniu 26 sierpnia 1944r. Syn Janusz Stanisław był łącznikiem w AK o pseudonimie „Marian”. Brał też udział w Powstaniu Warszawskim na Mokotowie w zgrupowaniu Baszta, w kompanii B-2. Mieszka na Florydzie w USA, gdzie był rektorem Instytutu Technologii Wojsk Lotniczych.

Żona Maria podczas wojny przeniosła się do Warszawy, gdzie pracowała w Radzie Głównej Opiekuńczej. Działała też w AK, posiadała stopień sierżanta. Po wojnie zamieszkała w Londynie, gdzie pracowała w „Szkole Ochotniczek”³³. Majątek Borek pod Lipnem od rodziny Przemienieckich po wojnie dzierżawili ojcowie Kamilianie.

Nazwisko Leona Przemienieckiego upamiętniono na tablicy wymieniającej nauczycieli z powiatu lipnowskiego pomordowanych w czasie II wojny światowej. Tablica zawisła na budynku Szkoły Podstawowej nr 2 w Lipnie, a odsłonięto ją 3 września 2012 r.

W historii rozwoju lipnowskich stosunków kulturalno – społecznych, oświatowych i narodowych Leon Przemieniecki ma bogato zapisaną własną kartę.

Dorota Kostecka

³³ M. Radomska, W 65. rocznicę rozkazu gen. Władysława Andersa o utworzeniu Szkół Junaczek i Junaków w ZSRR, „Zesłaniec” 2007, nr 32, s.40.